

**2023-2024-NJI OKUV YILYND
UMUMY ORTA BILIM BERIYAN
MEKDEPLERIN 11-NJI SYNP
OKUVÇYLARY UÇIN**

Geografiya

**PREDMETINDEN JEMLEYJI ATTESTATSIYASINY
GEÇIRMEK BOYUNÇA METODIK TEKLIP WE
MATERIALLAR**

**2023-2024-NJI OKUW ÝYLYNDA UMUMY ORTA BILIM BERÝÄN
MEKDEPLERINIŇ 11-NJI SYNYP OKUWÇYLARY ÜÇIN JEMLEÝJI
BARLAG SYNAGYNY GEÇIRMEK BOÝUNÇA GEOGRAFIÝA
PREDMETINDEN TEST SPESIFIKASIÝASY**

Düzüjiler: Fedorko Wiktor. Halilowa Barno

Syn ýazanlar: Hojiýewa Maýram Toşpulatowna Respublikan tälim merkeziniň
Tebigy ylymlar bölüm başlygy.

11-nji synpy tamamlan okuwçylar geografiýa predmetinden bilim programmasy boýunça standartlar esasynda bellenen kompetensiýalara eýe bolýarlar.

Okuwçylaryň alan bilim, başarnyk we endiklerini anyklamak üçin 2023–2024-nji okuw ýylynda 11-nji synplarda jemleýji ekzamen ýazma görnüşinde geçirilýär.

Her bir ekzamen sorag we ýumuşlary geografiýa boýunça 5-10-njy synplaryň mowzuglaryny öz içine alýar. Şeýle hem hödürlemede bilmäge degişli soraglar, ulanmaga we pikirlenmä degişli ýumuşlar boýunça bahalamak ölçegleri getirilen.

Okuwçylara baza soraglaryndan düzülen 1 sany bilet hödürlenýär. Biletde okuwça 10 sanydan (5-10-njy synplardan) sorag berilýär. Soraglaryň 3 sanysy bilmäge, 6 sanysy ulanmaga, 1 sanysy pikirlenmä degişli bolýar. Bilet soraglaryna jogap bermek üçin umumy 120 minut wagt berilýär.

Okuwçylaryň ýazma işleri 100 bally sistema esasynda:

0 – 29% – “kanagatlanarsyz”;

30–65% – “kanagatlanarly”;

66–85% – “ýagşy”;

86–100% – “örän gowy”

baha bilen bahalanýar. Her bir ýumuş üçün bellenen baldan ýokary bal goýulmagyna ýol berilmeýar.

Berlen ýumuşlardan jemleýji döwlet attestasiýasy geçirilmegi bellenen günden bir gün öň, işçi topar tarapyndan bije taşlamak ýioly bilen 2 sany wariant düzülip, yglan edilýär.

Bölmeler	Bilmek	Ulanmak	Pikirlenmek	Ýapyk test	Açyk test	Mesele	Analiz	
Tebigy geografiýa başlangyç kursy	2		1	2			1	
Materikler we okeanlar tebigy geografiýasy	1			1				
Özbekistanyň tebigy geografiýasy		1			1			
Özbekistanyň ykdysady we sosial geografiýasy		2			2			
Dünyäniň ykdysady we sosial geografiýasy		2			1			1
Amaly geografiýa		1						1

№	Bölämiň ady		Soragyň görnüşü	Soragyň şekli	Bahalamak ölçegi
1	Tebigy geografiýa başlangyç kursy	B	Ýapyk test	A), B), C), D)	Dogry jogap üçin 6 bal
2	Tebigy geografiýa başlangyç kursy	B	Ýapyk test	A), B), C), D)	Dogry jogap üçin 6 bal
3	Materikler we okeanlar tebigy geografiýasy	B	Ýapyk test	A), B), C), D)	Dogry jogap üçin 6 bal
4	Özbekistanyň tebigy geografiýasy	U	Açyk test	Jogaby: _____	Görkezilen her bir başarnyk üçin ballar bellenýär. Dogry jogap üçin 8 bal

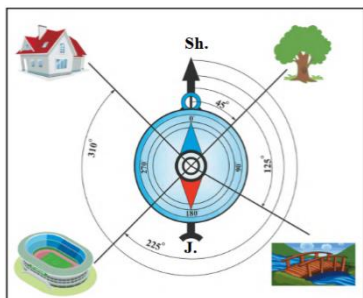
5	Özbekistanyň ykdysady we sosial geografiýasy	U	Açyk test	Jogaby: _____	Görkezilen her bir başarnyk üçin ballar bellenýär. Dogry jogap üçin 8 bal
6	Özbekistanyň ykdysady we sosial geografiýasy	P	Açyk test	Jogaby: _____	Görkezilen her bir başarnyk üçin ballar bellenýär. Dogry jogap üçin 8 bal
7	Dünýäniň ykdysady we sosial geografiýasy	P	Açyk test	Jogaby: _____	Görkezilen her bir başarnyk üçin ballar bellenýär. Dogry jogap üçin 8 bal
8	Dünýäniň ykdysady we sosial geografiýasy	U	Mesele	Esaslanan çözüw we jogabyny çykarmak	Görkezilen her bir başarnyk üçin ballar bellenýär. Doly dogry çözüw we dogry jogap üçin 15 bal
9	Amaly geografiýa	U	Mesele	Esaslanan çözüw we jogabyny çykarmak	Görkezilen her bir başarnyk üçin ballar bellenýär. Doly dogry çözüw we dogry jogap üçin 15 bal
10	Tebigy geografiýa başlangyç kursy, Materik we okeanlar tebigy geografiýasy, Özbekistanyň tebigy geografiýasy, Özbekistanyň ykdysady we sosial geografiýasy, Amaly geografiýa	Pik	Analizlemek we hasabat ýazmak	Grafigi analizlemek. Berlen maglumatlar we çyzgydan peýdalanyp, diagramma çyzylýar.	Görkezilen her bir başarnyk üçin ballar bellenýär. Doly dogry çözüw we dogry jogap üçin 20 bal

1-wariant

1. Eholot esbabynyň kömeginde näme ölçenýär?

- A) Ýer titremesiniň güýji
B) Şemalyň tizligi
D) Suw howdanlarynyň çuňlugy
E) Howanyň otnositel nemligi

2. Aşakdaky suratda ýeke agajyň azimuty näçe derejä deň?

- A) 90° B) 45° D) 180° E) 225°

3. Afrikada ýagynly tokaýlar näme diýip atlandyrylýar?

- A) Pampa B) Teraýalar D) Gileýa E) Sawanna

4. Özbegistanyň iň pes nokady – Miňbulak çöketligi (-12 m) haýsy tebigy geografik okrugyň çäginde ýerleşen?

Jogaby: _____

5. Aşakdaky kartada 2 we 3 sanlar bilen haýsy welaýatlar suratlanan we araçäkleşýän welaýat(döwlet)laryň adyny ýazyň.

Jogaby: _____

6. Muruntow k nini  esasynda haýsy  aher y ze  ykdy?

Jogaby: _____

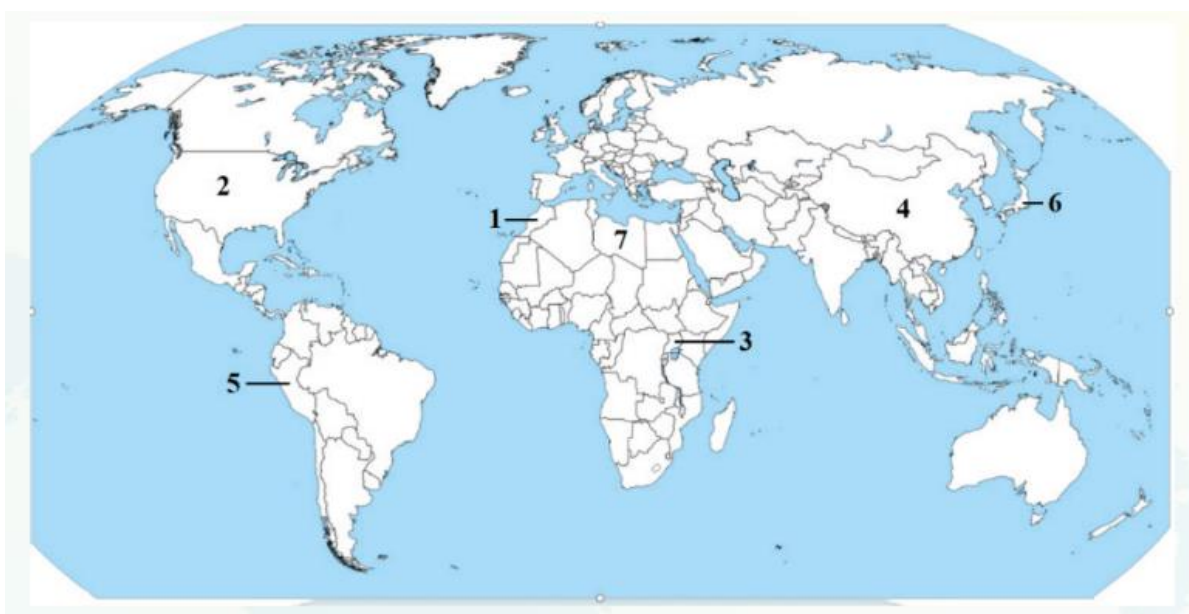
7. Hytaý, Hindistan, Braziliya we Meksika d wletleri  s p barýan yurtlaryn haýsy toparyny d zýar?

Jawob: _____

8. Kamerun d wletinin meýdany 475,4 m n km.kw, ilatyny n umumy sany 25,6 mln adamy d zýan bolsa,  u d wletin ilatyny n dykzlygyny anykla .

Jawob: _____

9. . A akdaky kartada bellenen d wletlere mahsus bolan aýratynlyklary laýykla dyryn.

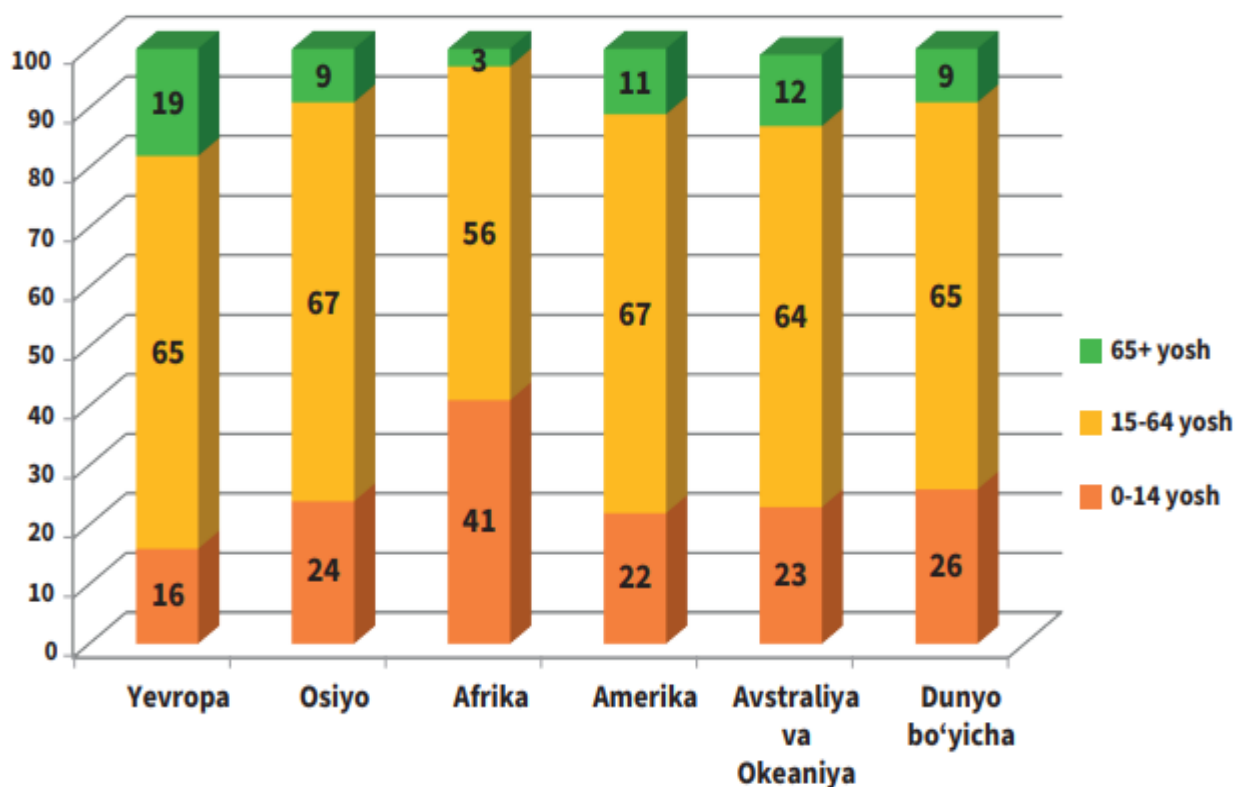
- a) Mis rudasy we misi k p mukdarda eksport edýar;
- b) D ny  bazaryna esasan fosforit, sitrus miweler  ykarýar;
- c) Ýangy  ig malyny n esasy eksportyorlaryndan biri;
- d) “Sinopek Group” transmilliy korporasiyasyny n ba  edarasy yerlesen;
- e) Awtomobil eksporty boýun a  ndebarýjy;
- f) Kofeni d ny  bazaryna k p mukdarda girizýar;
- g) Transport, habar-kommunikasion hyzmatlar eksporty bilen tapawutlanyp durýar;

Jogaby:

N�	D�wletin ady	Aýratynlygy (harpy)
1		
2		
3		
4		
5		

6		
7		

10. Aşakdaky diagrammalarda dünýä we dürli materikler ilatynyň ýaş düzümi suratlanan. Bu diagrammalaryň kömeginde haýsy materik ilatynda çagalaryň uluşy iň ýokary, haýsy birinde bolsa garrylaryň uluşy iň ýokary ekenligini anyklaň. Bu iki materikde dogulyş derejesi we uzak ömür dowamlylygynyň tapawutlanýşy hakynda netije çykaryň.

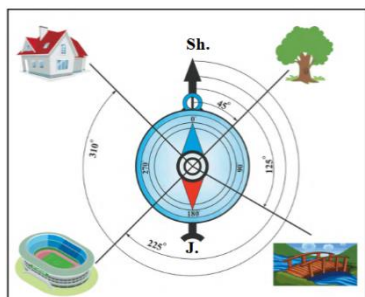
Jogaby:

2-wariant

1. Atmosfera gatklaryndan haýsy biriniň ýokary çägarasy 40-50 km belentlikden geçýär?

- A) Troposfera B) Stratosfera D) Mezosfera E) Termosfera

2. Aşakdaky suratda öýüň azimuty näçe derejä deň?

- A) 90 ° B) 45 ° D) 180 ° E) 315 °

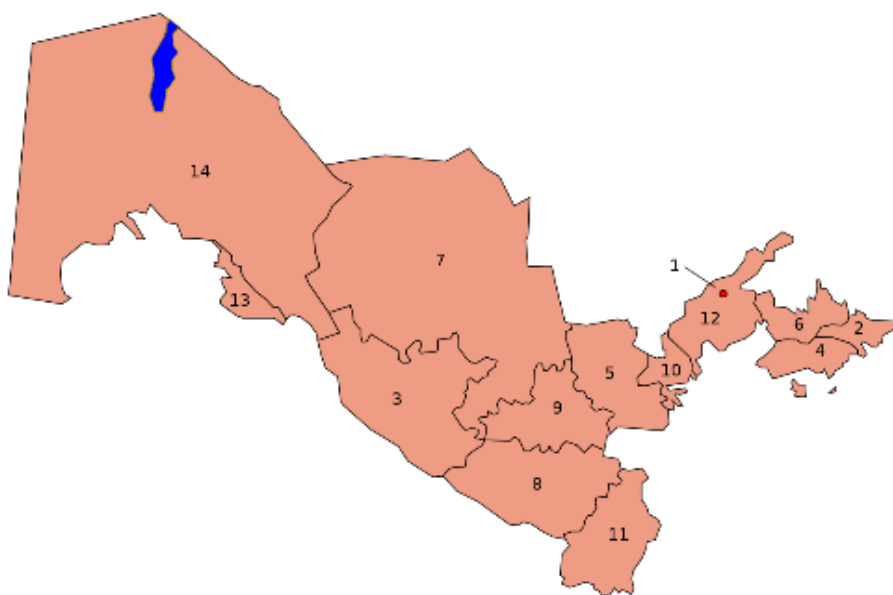
3. Günorta Amerikada sähralar nähili atlandyrylýar?

- A) Pampa B) Teraýalar D) Gileýa E) Sawanna

4. Çatkol we Kurama daglaryndan suw toplaýan çeşmeleriň goşulmagyndan Akdaşsoý (Çowlisoy) ady bilen başlanýan we 236 km aralykda akyp, Syrderýa guýulýan derýa haýsy?

Jawob: _____

5. Aşakdaky kartada 4 we 5 nomerleri bilen haýsy welaýatlar suratlanan we araçäkleşýän welaýat(döwlet)laryny ýazyň.

Jogaby: _____

6. Suw ýolunda ýük daşamak haky näme diýilýär?

Jogaby: _____

7. Hyzmat görkezmek pudaklary dünýä ykdysadyýetiniň düzümindäki haýsy sektory emele getirýär?

Jogaby:

8. Koreýa Respublikasynyň 1.01.2024-nji ýyl üçin ilat sanyny hasaplap çykyň:

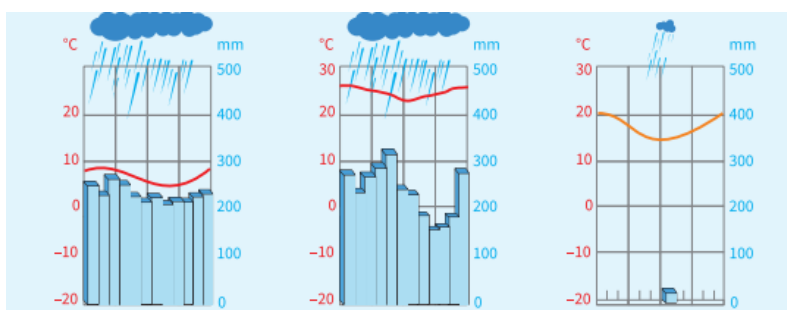
Döwlet	Ilat sany (mln adam, 1.01.2023-nji ý.)	Dogulýanlaryň sany (müň adam, 2023-nji ý.)	Ölenleriň sany (müň adam, 2023-nji ý.)	Göçüp gelenleriň sany (müň adam, 2023-nji ý.)	Göçüp gidenleriň sany (2023-nji ý.)
Koreýa Respublikasy	52,0	476,3	287,5	86,9	24,0

Jogaby: _____

9. Aşakdaky tablisany dolduryň.

Döwletiň ady	Paýtagty	Meýdany, müň km. kw.	Ilat sany, mln adam	Ilatyň dykyzlygy
Eýran		1648	81,6	
Owganystan		652,8	36,5	
Pakistan		803,9	200,6	

10. Aşakdaky klimat diagrammalary Günorta Amerika materiginiň haýsy klimat sebitlerine laýyk gelýär?

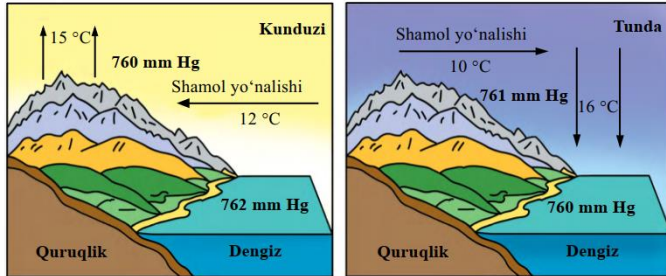
Jogaby:

3-wariant

1. Ýer ýüzündäki otnositel belentlikler haýsy esbabyň kömeginde ölçenýär?

- A) Anemometr B) Ruletka D) Barometr E) Niwelir

2. Aşakdaky suratda haýsy şemalyň görnüşi suratlanan?

- A) Musson B) Briz D) Günbatar şemallar E) Passat

3. Afrikadaky Hind okeanynda guýulýan derýalardan iň ulusy haýsy?

- A) Limpopo B) Djubba D) Zambezi E) Tana

4. Morguzar we Nurata dag gerişleri haýsy jülge bilen aýrylyp durýar?

Jogaby:

5. Peýdaly gazlymalaryň atларыny olaryň toparлары bilen laýyklaşdyryň.

1. Agyr metallar. 2. Ýeňil metallar. 3. Gymmatbaha metallar. 4. Kyn ereýän metallar. 5. Gyt metallar.

a) wolfram, molibden; b) uran, germaniý; d) mis, sink; e) aluminiý, titan; f) kümüş, platina

Asosiy guruhlar			Boshqa guruhlar	
Og'ir metallar	Yengil metallar	Qimmatbaho metallar	Qiyin eruvchi metallar	Nodir metallar

6. Zerewşan ykdysady raýonynyň haýsy şäherinde birnäçe haly fabrikleri, temmäki-ferment we şifer zawodlary işleýär?

Jogaby: _____

7. Afrika döwletleriniň arasynda ilat sany boýunça 1- we 2-orunda durýan döwletleriň adyny ýazyň.

Jogaby: _____

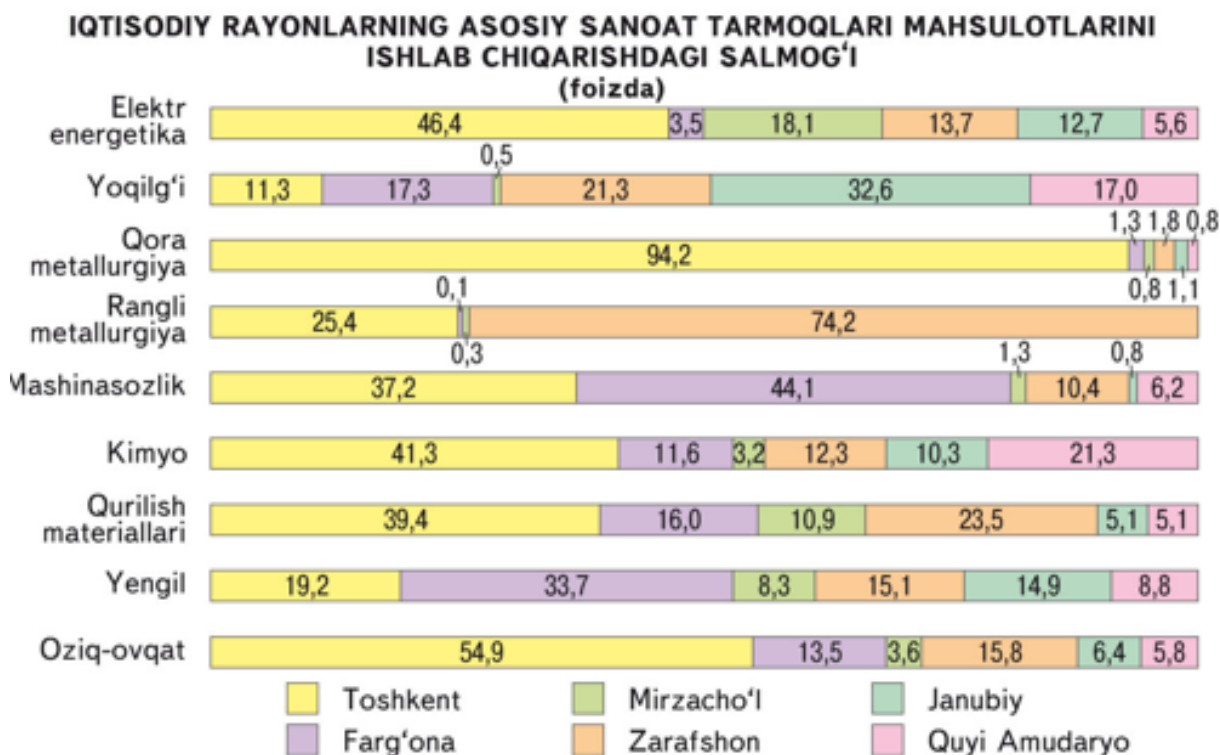
8. Nikaragua döwletiniň meýdany 129,5 müň km.kw, ilatynyň umumy sany 6,3 mln adamy düzýän bolsa, şu döwletiň ilatynyň dykzlygyny anyklaň.

Jogaby: _____

9. Aşakdaky tablisany dolduryň.

Ilat sany, mln adam	Şäher ilatynyň sany, mln adam	Urbanizasiýa derejesi, %	Oba ilatynyň sany, mln adam	Oba ilatynyň ülüşi, %
140	56	...

10. Şu diagramma kömeginde Fergana, Günorta we Aşaky Amyderýa ykdysady raýonlarynyň senagatynyň 2 den öňdebaryjy pudaklaryny anyklaň.

Jogaby:

4-wariant

1. Gün 22-iyun güni haýsy parallelde dik depä gelýär?

A) Ekwator B) Günorta tropik D) demirgazyk tropik E) Demirgazyk polýar halka

2. Öwüsýän şemalyň ugry nähili esbabyň kömeginde anyklanýar?

A) fluger B) anemometr D) ýagyş ölçegiç E) barometr

3.Şu adalardan haýsy biri Melaneziýa düzümine girmeyär?

A) Täze Kaledoniýa B) Täze Gwineýa D) Fidji E) Gaway adalary

4. Parsanköl, Mohonköl, Garagyr ýaly köller haýsy tebigy geografik okrug çäginde ýerleşen?

Jogaby: _____

5. Ammofos mineral döküni Daşkent welaýatyndaky haýsy şäherde işläp çykarylýar?

Jogaby: _____

6. Garaşsyzlyk ýyllarynda respublikamyzyň haýsy şäherlerinde agaç ussaçylygy enjamlarynyň zawody işe düşdi?

Jogaby: _____

7. Seykan tunneli haýsy iki adany baglaýar?

Jogaby: _____

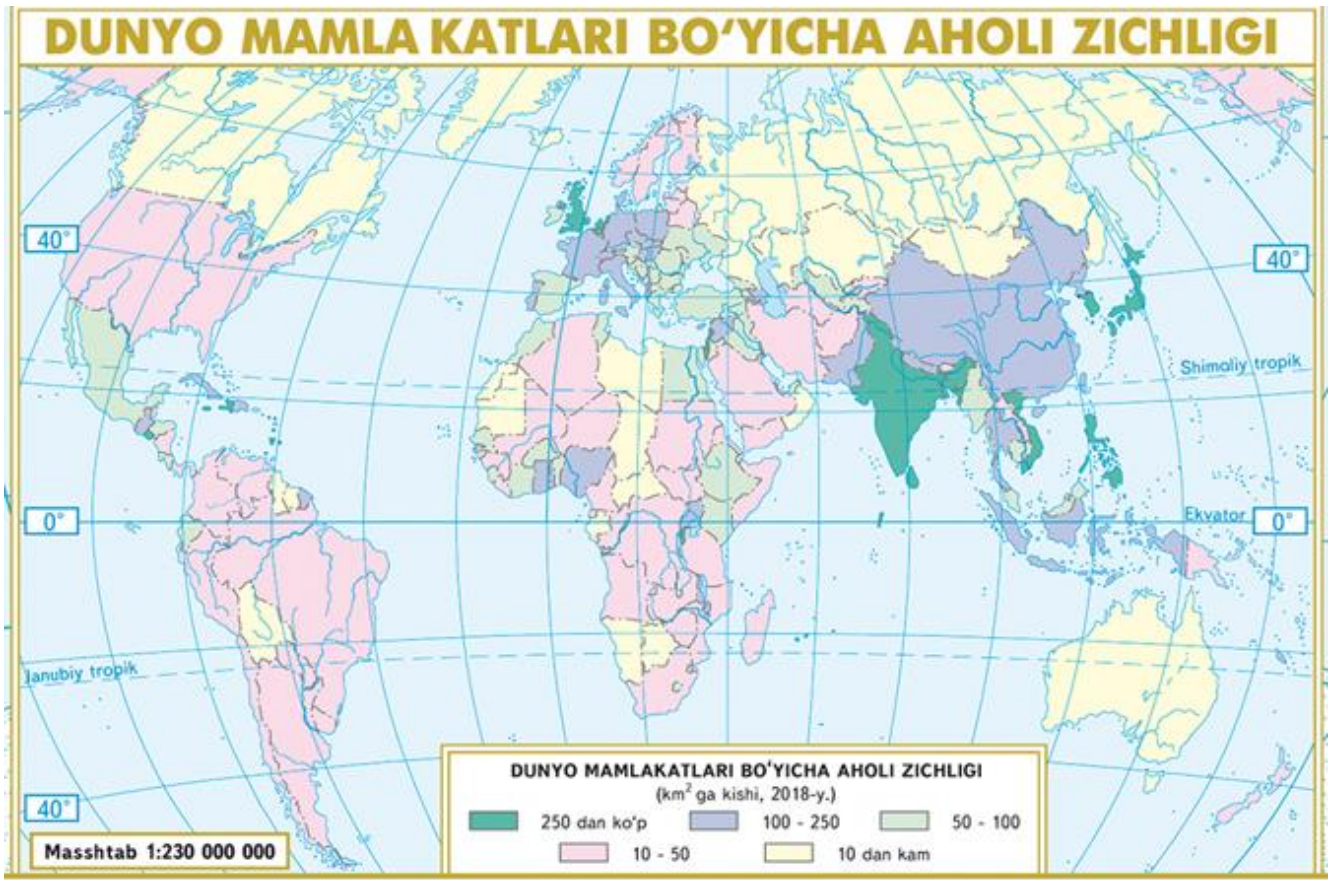
8. Koreýa Respublikasynyň meýdany 100,2 müň km.kw, ilatynyň umumy sany 51,8 mln adamy düzýän bolsa, şu döwletiň ilat dykzlygyny anyklaň.

Jogaby: _____

9. Samolýot Pekinden (VIII sagat sebiti) ýerlikli wagt bilen sagat 11:00-da Stambula (III sagat sebiti) tarap uçup gitdi. Samolýotyň uçuş wagty 8 sagat 36 minuta deň bolsa, ol Stambulda ýerlikli wagt bilen sagat näçede gonýar?

Jogaby: _____

10. Şu kartadan peýdalanyň ilat dykzlygy 10 adam/km² dan pes bolan döwletleriň arasyndan 3 sany meýdany, esasan, çöllerden ybarat bolan we 3 sany sowuk klimatly döwleti anyklaň.

Jogaby:

5-wariant

1. Aneroid haýsy ölçege esbabynyň görnüşi hasaplanýar?

- A) Termometr B) Barometr D) Gigrometr E) Anemometr

2. Musson şemallary haýsy çäklerde güýçli bolýar?

- A) Günbatar we günorta Ýewropa B) Demirgazyk we Günbatar Afrika
D) Gündogar we Günorta Aziýa E) Demirgazyk we Gündogar Ýewropa

3. I, II, III nomerleri a) b) c) jogaplar bilen laýyklaşdyryň

- I. Abissal.
II. Materigiň saýlygy.
III. Batial.
a) 200 metr çuňluga çenli;
b) 3000 metr çuňluga çenli;
c) 6000 metr çuňluga çenli

- A) I-c; II-a; III-b B) I-c; II-a; III-b D) I-c; II-a; III-b E) I-c; II-a; III-b

4. Barsagelmez we Asaka-Owdan çökeltigi haýsy tebigy geografik okrug çäginde ýerleşen?

Jogaby: _____

5. Samarkant welaýatynda respublika ilatynyň 12% -i ýaşayar. Bu welaýat respublikada öndürilen dänli ekinleriň 18% -ini beren. Ýöriteleşme koeffisientini anyklaň.

Jogaby: _____

6. Aşakdaky taryplar haýsy şähere dogry gelýär?

- 1) Şäher güýçli şemal öwüsýän çäkde ýerleşen;
2) Welaýatyň günortasyndaky şäher.
3) Şäherde metallurgiýa zawody bar.
4) Farhad GES gurluşygy wagtynda emele gelen.

Jogaby: _____

7.2 nomeri bilen Ýewropanyň haýsy subregiony suratlanan?

Jogaby: _____

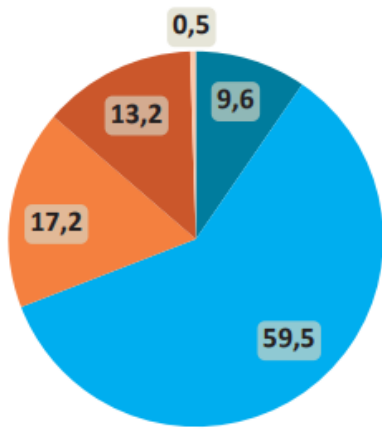
8. Döwlet eksportynyň jemi ýyllyk mukdary 165 mlrd ABŞ dollaryna, importynyň jemi ýyllyk mukdary bolsa 181 mlrd ABŞ dollaryna deň. Şu döwletiň daşary söwda dolanyşygy we balansyny hasaplaň.

Jogaby: daşky söwda aýlanmasy _____
Daşky söwda balansy _____ na deň.

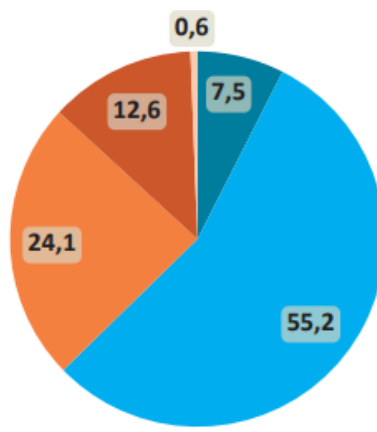
9. Howanyň temperaturasy dag depesinde -10°C , dagyň eteginde bolsa $+23^{\circ}\text{C}$ -a deň. Dag depesiniň mutlak beýikligi 5835 metr bolsa, dag eteginiň beýikligini anyklaň.

Jogaby: _____

10. Aşakdaky diagrammalarda dünýä ilatynyň materikler boýunça 2020-2050-nji ýyllar (pronoz) halatyna görä paýlanyşy getirilen. Bu diagrammalary özara deňeşdirip, 2050-ýyla gelip haýsy materikleriň dünýä ilaty düzümindäki ülüşiniň köpelişi, haýsysynyň kemelmegine garaşylýandygyny anyklaň. Degişli üýtgemelere nähili faktor esasy täsir görkezýär, diýip hasaplaýarsyňyz?

2020-yil

2050-yil

Jogaby: _____

—